

Een recensie is een glibberig ding

Wie geen zorg besteedt aan de eerste zin, moet terug naar af. Zo zie ik het. Mij werd gevraagd hoe ik de kunstkritiek bedrijf. Een impertinente vraag, maar hier is mijn antwoord. Ik bedrijf de kunstkritiek als de liefde: met toewijding, tederheid en esprit. En met volle aandacht voor de eerste aanzet. Die moet goed voelen, anders kun je beter stoppen. Niemand heeft belang bij een gortdroge prelude, de evolutie niet en de ontwikkeling van de kunstkritiek al helemaal niet. Er zijn al zo weinig mensen die zich wagen aan een stuk over een tentoonstelling (die ze niet zagen) of een performance (waar ze niet bij waren). Aan hen ben je het als kunstcriticus verplicht om meteen de nieuwsgierigheid aan te wakkeren.

Zodat ze in elk geval de stap naar de tweede alinea maken. Niet dat je dan op je lauweren kunt rusten. De tweede alinea is in een kort artikel meestal de plek waar wetenswaardigheden worden meegedeeld. Een belangrijk maar gevaarlijk gedeelte, waar snel verveelde lezers kunnen afhaken. Ik heb zelf de neiging om feitelijke informatie terloops te vermelden, zoals hier, waar ik vertel dat ik al bijna zestien jaar recensies schrijf over kunst en fotografie, met name voor *de Volkskrant*. Daarnaast is het fijn om vragen te stellen, van waaruit de rest van het betoog (hopelijk) vanzelfsprekend kan worden opgebouwd.

Dat klinkt eenvoudig. Kun je spreken van een houvast tijdens het schrijven? Ja. Verloopt het maken van een recensie altijd volgens ditzelfde patroon? Bij lange na niet.

Betrokkenheid

Een recensie is een glibberig ding. Ingewikkeld gezegd: ze is een subjectieve beschouwing van de persoonlijke beleving van een kunstuiting van iemand anders. En als criticus moet je die vertalen naar een oordeel dat algemeen geldende waarde heeft. Naar iets waar belang aan wordt gehecht, waardoor publiek zich laat leiden. Waaraan zogenaamd objectieve gradometers (sterren, ballen) worden gekoppeld en waarvan losse citaten ineens dienst kunnen doen als ronkende aanbevelingen op film posters en boekomslagen. Hoe belangrijk zijn je eigen belevingen en associaties dan? Hoeveel ruimte geef je die, zonder dat je je verliest in particulier gebabbel en je de lezer een stuk zeep aanbiedt dat meteen uit zijn handen glipt?

Zelf houd ik van persoonlijke kunstkritiek. Van beschouwingen die duidelijk maken dat de tentoonstelling niet door een robot werd bezocht, maar door een mens, die van alles meenam naar het museum: ervaringen, herinneringen en eerdere ontmoetingen met de kunstwerken. Ik gebruik steeds vaker het woordje 'ik'.

Dat had ik zestien jaar geleden nooit gedaan. Nee, dat getuigde van zelfingenomenheid, die de recensent boven de kunst plaatste. Je moest alles kunnen zeggen met het algemene woordje 'je', vond ik. Of 'de kijker'. Alsof je dat niet zelf was. Alsof je niet bij elke recensie eindeloos schaafde aan die ene beginlinea, die jouw persoonlijke fascinatie voor het kunstwerk weergaf. Nu weet ik: soms werkt 'je' niet. Te algemeen, te weinig betrokken, terwijl betrokkenheid wat mij betreft het grootste goed van de criticus is.

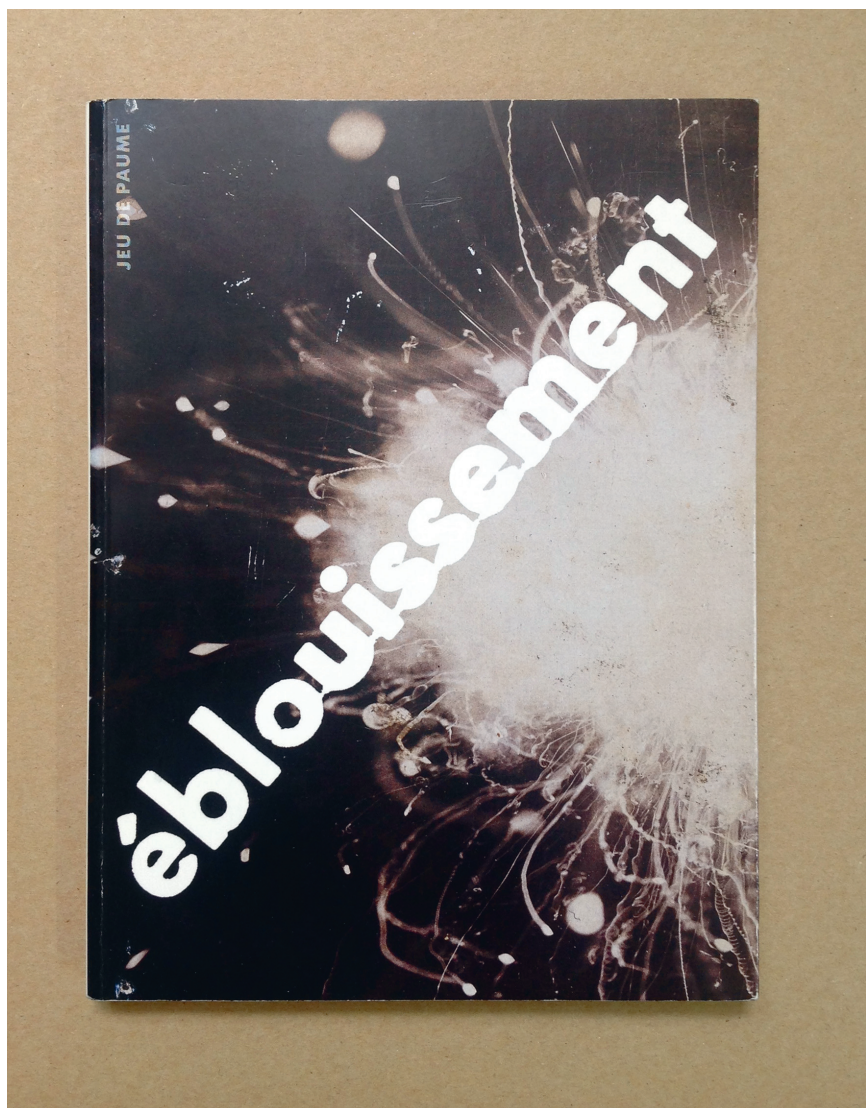
Dat besef tekent waarschijnlijk de grootste ontwikkeling in mijn manier van werken van de afgelopen jaren. Ik ben niet anders gaan

schrijven doordat de kunstkritiek zich in de zoveelste crisis zou bevinden. Ik heb me niet laten beïnvloeden door de komst van kunstbloggers op internet, die volgens doemdenkers de belangrijkste veroorzakers zijn van de crisis in de 'oude' kunstkritiek. Dat is volgens mij niet eens waar. De besten onder hen verbreden het kunstkritische landschap, terwijl de minst interessante 'critici' door de mand vallen, omdat hun stukken te weinig persoonlijke reflectie bevatten en te veel oppervlakkige persberichttaal.

Nee, die verandering vloeit voort uit ervaring. Uit jarenlang musea en galleries bezoeken, uit steeds weer voor dat kunstwerk gaan staan en voelen, bedenken, proberen te begrijpen wat het met me doet. En uit honderden keren achter de laptop schuiven, die knipperende cursor zien en wachten op de eerste zin die dat zo goed mogelijk weergeeft.

Alleen door dat steeds opnieuw te doen, bouw je een beeldenbank op en een woordenschat die daarbij past: gereedschap waarmee je vrijelijk kunt associëren, waardoor je steeds meer wilt zien en schrijven en je jezelf nog eens verrast. Zo kan ik me nog goed herinneren hoe ik ooit verbijsterd uit het Parijse Jeu de Paume kwam, waar ik een expositie had gezien over – ja, wat eigenlijk? Over het licht en daar was dan ook alles mee gezegd. Ik begreep er niet veel van, maar toen ik me achter de computer zette en naar woorden zocht, vloeiden die als vanzelf. Tijdens het schrijven legde ik de tentoonstelling aan mezelf uit.

Meer dan dat hoeft kunstkritiek niet te zijn. O ja! De mooiste recensies zijn die, waarin je aan het eind terugkomt op het begin. Nazorg, naspel – het maakt niet uit welke term je eraan geeft. Als je het maar doet. ●

Baqué, D. en R. Durand (tekst) (2004) *Éblouissement*. Parijs: Jeu de Paume (catalogus van de expositie in Jeu de Paume, 24 juni – 19 september 2004)